

Toros Sarian: Tarık Ziya Ekinci'nin "Tarihsel Sosyolojik İnceleme"sinde Ermeni İmaji

Posted on 07/07/2015

12 Haziran 2011 parlamento seçimlerinden sonra Türkiye'de Kürt sorununa barışçı ve demokratik bir çözüm bulunabilir umutları gerçekleşmedi. Aksine toplumdaki kutuplaşma sürmeye devam ediyor. Sol ve demokratik güçler, hükümetin artan gerginlik politikası nedeniyle adet olduğu üzere "halkların kardeşliği" çağrısı yapacaklar. Ne var ki, kardeşlik ve dayanışmaya genel çağrılarının bir çatışmanın derinleşmesini engelleyeceğini düşünmek naiflik olur. Otuz yıllık savaştan sonra Türkler ve Kürtler arasındaki ilişkilere büyüyen bir güvensizlik, düşmanlık ve kinin damgası vurduğu bir gerçekliktir. Bunun sorumlusu, Kürt sorununu şiddetle çözmeye çalışan politikadır. Çeşitli etnik grupların birbirleri hakkında çok az şey bildikleri ve hatta yabancı oldukları da bu ülkenin bir gerçeğidir. Edirne'de yaşayan Türkün Hakkâri'de yaşayan Kürt hakkında bildiği nedir? Daha kısa bir süre önceye kadar Türkiye'de Kürtlerin varlığının inkâr edildiğinde, zaten ne bilebilir ki? Aynı şekilde Hakkâri'deki Kürt Irak veya İran sınırının öte yakasında yaşayan Kürtlere, Edirne'deki Türklerden - gerçi bu ikisi aynı devletin vatandaşları olsalar da - daha yakındır.

Türkiye'de etnik ve dinsel grupların yabancılaştırılması, çeşitli boyutları olan bir inkâr politikasının sonucudur. Bu inkâra, Ermenilere karşı soykırımın inkarı ile Kürtlerin varlığının inkarı da dâhildir. Devletçe tabu ilan edilen konularda görüş bildirmek veya araştırma yapmak hala tehlikelidir. Resmi olarak verili "Türk" kimliğinin dışında bir başka kimliği kabul etmek, ayrılıkçılık ve dolayısıyla devletin birliği için bir tehlike olarak görülür. Resmi görüşten sapan bir bakış açısını temsil etmek, başka etnik kimliklerin inkarı ve baskı altında tutulmasını eleştirmek ve devlet ayrımcılığı ve baskısının sona ermesini istemek, İsmail Beşikçi örneğinde olduğu gibi, yıllarca hapis cezası almaya götürüyordu. Hrant Dink, resmi tarih sunumunu eleştirdiği ve Ermenilerin haklarını savunduğu için bunu hayatıyla ödedi.

Kürt aydını Musa Anter'de aynı şekilde susturuldu.

Aynı devletin sınırları içinde yaşayan farklı etnik ve dinsel grupların birbirleri hakkındaki bilgisizliği ya da bilgi eksikliği sorunu, sadece Sünniler, Türkler ve Kürtlerde değildir. Vatandaşı oldukları devletin içinde bir yabancı gibi yaşayan Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Yezidiler, Süryaniler ve diğer azınlıklara da aittir. Çoğunluk toplumunda azınlıkların tarihi ve bugünü üzerine sadece bilgisizlik sorunu olmadığı Ermeniler örneğinde açıkça görülmektedir. Onlardaki Ermeni imajı, olumsuz bir tiplemedir. Bunun tam da Türk devletinin istediği bir şey olması ve bunu öylece korumakta çıkarı olması, kimseyi şaşırtamaz. Fakat şaşırtıcı olan, Türk devlet ideolojisi ve resmi tarih anlayışına muhalif sayılan Türk ve Kürt yazarlarının yazılarında da aynı Ermeni imajıyla karşılaşmaktır. Bir örnek, tanınmış Kürt aydınlarından Tarık Ziya Ekinci'nin "Kürtler ve Ermeniler - Tarihsel ve Sosyolojik İnceleme" adlı makalesidir. Ekinci şöyle diyor: „Kürtlerin ve Ermenilerin ortaçağdaki ortak yaşamlarında kapalı ekonominin bütün öğelerini görmek mümkündür. Ermeniler tarım alanında ihtiyaç duyulan saban, balta, kazma, kürek, orak, çekiç, nal vb. tarımsal araçlar yanında el tezgahlarında giyim için pamuklu, yünlü kumaşların ve göçebe çadırlarında ya da bey konaklarında kullanılan kilim, palas (kıldan yapılan sergi) vb. ev eşyalarını da imal ederlerdi. Bu iş bölümü o kadar derinleşmişti ki, Kürtler Ermenilerin yaptıkları mesleklerle ilgilenmeyi kendilerine yediremiyor bunu aşağılık bir uğraş sayıyorlardı. Ermeniler de geniş topraklarda büyük köylü yığınlarının emeğini gerektiren tarımsal etkinliklere katılmıyor daha çok zanaatkarlık yapıyorlardı. Çünkü, feodal ilişkilerin sağladığı olanakları kullanarak köylü kitlelerini çalıştırmak Ermeniler için söz konusu değildi. Sınıfsal temeli olan bu farklılaşma önemli sonuçlar doğurdu. Zanaatkarlık yapan Ermeniler şehirlerde, dışa açık bir yaşam sürdürüyor ticaretle de ilgileniyorlardı. Bu, onlara meta değişimini ve giderek para kullanmayı öğretmişti. Meta değişiminden paranın kullanıldığı ticari yaşama geçişte Ermeniler ciddi bir sermaye birikimi sağlamayı başardılar. Bu para kısmen Kürt beylerinin ve küçük üreticilerin parasal ihtiyaçlarına yanıt vermek için tefecilikte de kullanılıyordu. Zanaatkarlıkla birlikte tefeciliğin sağladığı kazanç Ermeni sermayesinin birikimini hızlandırdı. Bu gelişme zengin bir Ermeni burjuvazisinin oluşmasını

sağladı.“ [1]

TİP geleneğinden gelen Ekinci, Ermenilerin nasıl kapitalist olduklarını gösteriyor. Birkaç cümlede bir Ermeni sermayesinin birikim sürecini ve zengin Ermeni kapitalistlerinin ortaya çıkışı resmediyor. Hiç kimse, acaba Anadolu’da, Ermenistan ve Kürdistan’da Ermeni köylüler de yok muydu diye sormuyor. Veya olduğunu biliyor ama sahip olduğu Ermeni imajına uymadığı için zikretmiyor. Ermeni köylülerden hiçbir yerde söz edilmemesinin belki başka nedenleri de olabilir. Ermeniler çoğunlukla şehirlerde yaşayan küçük bir azınlık idiyeler ve sadece zanaat, ticaret ve tefecilikle uğramış iseler, o zaman “bu halkın bir yurdu var mıydı?” sorusu ortaya çıkmaz.

Ermenilerin toplumsal ve sınıfsal yapısı, elbette Ekinci’nin anlattığı gibi değildi: Çok katmanlı ve çeşitliydi. İşçi ve zanaatkârların yanı sıra, köylülük Ermeni nüfusunun çoğunluğunu oluşturuyordu. Ermeni köylülerin ve toprak sahibi olanların oranı zamanla sürekli azalmıştır. Bu durum esasında, özellikle Hıristiyan Ermeni köylülerin yaşam koşullarının Araplar, Moğollar, Selçuklular ve son olarak da Osmanlıların istila ve talanları nedeniyle kötüleşmesiyle bağlantılıdır. Ermeni köylü nüfusu, Osmanlı İmparatorluğunun doğu vilayetlerinde en alttaki ve en fazla sömürülen toplumsal katmanı oluşturuyordu. Bunlar Kürt feodal beylerine kafir vergisi (cizye) ödemek zorundaydılar. Müslüman büyük toprak sahipleri ve feodal beyler Ermeni köylülerin topraklarını gaspediyordu. Buna karşı koyamayan köylüler, devlet memurlarından ise hiçbir yardım bekleyemezlerdi. Bu durumda şehirlere kaçış, Ermeni köylüler için tek çıkış yoluydu.

Çok az bilinen veya sözü edilmeyen bir gerçek de, Ermeni ulusal devrimci hareketinin esas olarak kırsal alanda giderek artan baskı ve gasplarına karşı Ermenilerin bir savunması olduğudur. Doğu vilayetlerinde reform taleplerinin tümü, özellikle oradaki Ermenilerin yaşam koşullarını iyileştirmeyi ve savunmasız maruz kaldıkları saldırılardan korunmalarını hedefliyordu. Türkiye üzerine incelemeleri olan Rosa Luxemburg şöyle yazar: “Hıristiyan hakları bakımından geridedir. Yemini bir Müslüman karşısında geçersizdir. Silah taşıyamaz.

Kural olarak devlet memuru olamaz. Ama daha önemlisi, çoğu kez köylü olarak Müslüman bir toprak sahibinde oturur ve çalışır ve Müslüman memurlar tarafından soyup soğana çevrilir. Aslında çok yönlü bir sınıf savaşıdır bu: Küçük köylü ve yarıcının büyük toprak sahibi ve memur sınıfıyla mücadelesi.”[2] Ermenistan ve Kürdistan’da buna bir de, hükümete sadık Kürt aşiretleri ve Hamidiye alaylarının Ermeni kırsal nüfusuna istediklerini yapma ve topraklarını gasp etme icazetinin olması eklenir. Abdülhamit yönetiminde doğuda izlenen Ermenileri katletme ve sürme politikası, kırsal bölgelerdeki Ermeni nüfusun dramatik biçimde azalmasına yol açtı.

1908 Genç Türk devriminden sonra da doğu illerinde Hıristiyan köylülerin durumu Ermeni partileri için temel bir sorundur. “Kürt Ulusal Hareketleri ve Ermeni-Kürt İlişkileri” adlı kitabında Ermeni politikacı Garo Sasuni şöyle der:“En önemli sorun toprak sorunuydu. Daha Sultan Hamid döneminden önce bile Ermeni bölgelerinden bazılarında toprak köylünün elinden alınmıştı. (...) Sultan Hamid döneminde bu siyaset daha da dizginsizce devam etti ve bunun neticesi olarak Ermeni vilayetlerindeki Ermenilerin elinden ormanlar, otlaklar ve tarlalar alındı. Meşrutiyet ilan edildiğinde, Ermeniler bu mevcut siyasi hürriyetlerden faydalanarak çok olağan bir şekilde Ermenistan’ın her yerinde kaybetmiş oldukları toprak haklarını tekrar elde etmeye çalıştılar ve Meşrutiyetin bu ilk heyecanlı günlerinde, o zamana kadar bilinen fakat resmi olarak onaylanmadığı halde, şu veya bu beyin yahut aşiretin egemenliği altında bulunan topraklarını geriye alabiliyorlardı. (...) Fakat işgal edilmiş toprakların büyük bir kısmı Sultan Hamid rejiminin hoşgörülüğü sayesinde resmi niteliğe dönüşmüştü ve bundan dolayı Ermenilerin bu toprakları geri alma istekleri mahkeme yetkilileri tarafından kanuni olmadığı bahanesiyle durumda bir değişiklik yapılamayacağı sonucunu doğuruyordu.”[3]

Ekinci ile Rosa Luxemburg ve Garo Sasuni zamanın toplumsal ve ekonomik koşullarını çok farklı biçimde tasvir etmektedirler. Ermeniler açısından soru, nasıl olurda bir Kürt aydını bir yandan tarihi, toplumsal, ekonomik ve politik koşulları böylesine aslına uygun olmayan şekilde anlatır ve Ermenilere ilişkin malum imajı çizer, ama aynı zamanda da Kürt ve

Ermenilerin kardeşliğinden söz edebilir? Bir de buna Ekinci'nin Ermenilerin yok edilmesini soykırım olarak nitelemediğini ekleyelim. Diyor ki: "Yaptığımız bu değerlendirmeye göre, Osmanlı İttihat-Terakki hükümetinin sorumlu olduğu 1915 tarihli Ermeni tehcir olayını kısmen de olsa yok etme kastı ile yapılan bir déportation eylemi olarak tanımlamak gerekir."

Türk devletinin inkârcı tezleri çizgisindeki böyle bir formülasyona Ermenilerin oldukça duyarlı biçimde tepki göstermeleri elbette anlaşılır. Onlar için tarihle hesaplaşmanın ana noktası, soykırımın tanınması talebidir. Ayrıca tüm tarafların tarihle ve Türkiye'deki tüm halkların bugünkü durumuyla yüzleşmesi de kaçınılmazdır. Alabildiğine yayılan klişe, önyargı ve basmakalıp tiplere karşı tutarlı mücadele sadece bu yüzleşmenin bir parçası değil, aynı zamanda demokratik, barışçı ve adil bir toplum kurma mücadelesinin de bir gereğidir. Böyle bir perspektifi sahip olduğu iddiasındaki aydınların, ne yazdıklarına dikkat etmeleri gerekir. Her şeyden önce de söz konusu olan "başkaları" ise. Elbette Ermeniler de, Türkiye'nin diğer halkları hakkındaki kendi içlerindeki yaygın bakışı da eleştirel bir biçimde sorgulamalıdır.

Dipnotlar:

[1] <http://www.kuyレル.net/modules/AMS/print.php?storyid=333>

[2] Rosa Luxemburg, Gesammelte Werke, Bd. 1, S. 62, Berlin 174 (R. Luxemburg, Toplu Yazılar, Almanca)

[3] Garo Sasuni, Kürt Ulusal Hareketleri ve Ermeni-Kürt İlişkileri, Orfeus Yayınevi, Stockholm 1986, Sayfa 138-139. Garo Sasuni 1880 de Sasun'un Aharonk köyünde doğdu. İlkokulu köyünde bitirdikten sonra Muş'taki Ermeni Ortaokuluna devam edip, Diyarbakırda Liseyi ve 1908 de İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. 1910 dan itibaren Taşnak Parti'sinde aktif bir üye olarak çalıştı. 1918-20 de Ermenistan Cumhuriyeti Parlamento'suna milletvekili seçildi.

Kaynak: gelawej.net

Almanca'dan çeviri: İrfan Cüre